

Юрченко Л.І., д-р філос. наук, проф. (НУ ЦЗУ, м. Харків)
Лук'янова В.А., к.пед.наук, доц. (ХНУРЕ, м. Харків)

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЛЮДИНИ, КОРПОРАЦІЙ В ПЛОЩИНІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У період демократизації та гуманізації сучасного суспільства, глобалізаційних процесів актуалізується проблема сутності і організуючого начала його розвитку. В даному контексті питання відповідальності наразі стоїть як ніколи гостро, оскільки незмірно зросла роль окремої людини в суспільному житті, розширилися її свобода і в той же час – залежність від соціального середовища. Відповідальність людини ґрунтується на соціальній природі, яка зумовлена суспільним характером відносин і особливостями індивіда, його місцем у загальній системі соціуму.

Свобода волі людини – основна передумова соціальної відповідальності, яка виступає як відношення особистості до суспільних інтересів, як з точки зору правильного розуміння, так і виконання ним обов'язків, що випливають із соціальних норм. Відповідальність, яка визначає людину як основу її особистої моральної позиції, характеризується в якості підґрунтя внутрішньої мотивації, поведінки і вчинків. Оскільки лише вільна і відповідальна особистість може в повному обсязі реалізувати себе в соціальній поведінці та максимально розкривати свій потенціал.

В сучасному суспільстві нерідко виникають ситуації, за яких над людиною, крім власної совісті, немає іншого контролю. У цих умовах зростає значення правильної самооцінки, самоконтролю і повноти відповідальності особистості. Реальна вільна дія людини виступає, перш за все, як вибір поведінки. Свобода є там, де є вибір. Така ситуація породжує особливий інтерес до моральної і правової відповідальності людини за свої вчинки.

Свобода і відповідальність – дві сторони однієї "медалі" свідомої людської активності. Свобода – це можливість націленої діяльності, здатність поводити себе і вчиняти зі знанням справи для досягнення обраної мети. Реалізація свободи тим повніша, чим краще людина пізнала реальні обставини, чим чіткіше обрана мета і засоби її досягнення, чим більше вони відповідають інтересам особистості і суспільства, закономірним тенденціям історичного процесу. Відповідальність обумовлена об'єктивними процесами і їх усвідомленням, необхідністю вибору способу і засобів дій, виду діяльності для досягнення поставленої мети самою людиною або

суспільством. Свобода породжує відповідальність, відповідальність направляє свободу [1].

Свобода неможлива без відповідальності людини перед собою, своїми вчинками і іншими людьми, перед суспільством і державою. Відповідальність – головна ціна свободи і відплата за неї. Свобода спонукає людину до таких проявів відповідальності, як розумність, доцільність, моральність і воля, без чого вона неминуче буде вироджуватися в свавілля і насильство над іншими людьми, в руйнування навколишнього світу.

Відносний характер свободи в цілому створює відображення відповідальності особистості перед іншими особами і суспільством. Безпосередня залежність між свободою та відповідальністю людини полягає в наступному: чим більше свободи дає людині суспільство, тим більше і його відповідальність за користування цими свободами.

Отже, не існує заданої природи людини і ніхто, крім неї самої, не може здійснити її становлення як особистості. Це значно підсилює відповідальність людини за саму себе, за те, щоб відбутися в соціумі, і, врешті-решт, за все, що відбувається з іншими людьми.

Відповідальність - саморегулятор дій особистості, показник моральної та соціальної зрілості. Вона означає наявність у людини почуттів обов'язку та совісті, самоконтролю і самоврядування. Совість виступає як контролер всіх дій людини. Зроблений вибір, прийняте рішення означає, що людина готова взяти на себе всю повноту відповідальності і навіть за те, що вона не змогла передбачити. Неминучість ризику зробити "не те" або "не так", передбачає наявність у людини мужності та суспільної стійкості, необхідних на всіх етапах її діяльності: і в ході прийняття рішень, і в процесі їх реалізації, і, особливо, в разі невдачі. Таким чином, свобода визначається не тільки необхідністю і відповідальністю, а й у великій мірі в умінні людини зробити правильний вибір.

Реалізація свободи у сучасному суспільстві – це першочергово реалізація свободи особистості. На противагу «негативній свободі» як небажанню брати на себе тягар відповідальності, «позитивна свобода» завжди розглядається як безумовне прийняття на себе відповідальності. Виходячи з цього, відповідальність постає як цінність, предмет аксіологічного вибору. Для аналізу відповідальності як цінності варто звернутися до сфери моралі. Адже саме з цієї сфери має своє походження проблематика даного дискурсу; а похідними аксіологічних аспектів відповідальності можна виділити такі напрями як правова, політична, економічна, релігійна тощо.

Феномен соціальної відповідальності характеризується об'єктивними і суб'єктивними передумовами. Об'єктивна сторона соціальної відповідальності відображає суспільну природу людини і урегульованість громадських відношень соціальними нормами. Вчинки, які суперечить таким нормам, зумовлюють собою відповідальність порушника. Дотримання цих норм припускає наявність певної підпорядкованості вираженій волі учасниками суспільних відносин. Слід зазначити, що об'єктивний характер відповідальності не означає однакового рівня суб'єктів.

Питома вага самоврядування людини її активна життєва позиція визначає суб'єктивну сторону соціальної відповідальності. Тут багато факторів визначають процес усвідомлення особистістю своєї відповідальності. Взагалі, бути відповідальним - означає визнавати та захищати цінності свого оточення, свого колективу і сприяти реалізації його цілей.

Корпоративна соціальна відповідальність відображає схильність особистості дотримуватися в своїй поведінці загальноприйнятих у суспільстві соціальних норм, виконувати рольові обов'язки і її готовність звітувати за свої дії. Сутність соціальної відповідальності в системі корпорації полягає у співвіднесенні вчинків окремих особистостей з тим, як вони позиціонуються у відповідних обставинах функціонування колективу, тобто в соціальній оцінці персональної поведінки.

Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності підприємництва полягає у розумінні сутності бізнесу, прийняття його цілей та основних функцій. Ретроспектива корпоративної соціальної відповідальності бізнесу бере початок у зацікавленості підприємництва в соціально-політичній стабільності та високому рівні якісної робочої сили. Історично корпоративна соціальна відповідальність підприємства декларує турботу про матеріальне благополуччя, соціальну захищеність та високий освітній рівень своїх працівників [2].

Головна мета концепції корпоративної соціальної відповідальності полягає в тому, щоб знизити рівень бідності та безробіття, уникнути дискримінації жінок та національних меншин в трудовій сфері пов'язаній із зайнятістю та оплатою праці, покращенням умов праці, попередженням екологічних злочинів та невинуватими витратами ресурсів. Різноманітні програми даної парадигми, як внутрішньої так і зовнішньої спрямованості сприяють розвитку соціальної активності компанії. Особливостями таких програм соціальної активності можуть виступати системність,

добровільність та превентивність проведення, характер пов'язаності зі стратегією розвитку компанії.

Головна задача ефективної соціально-відповідальної політики компанії заключається в реалізації своїх потреб у безпеці та стабільності. Ці заходи збільшують довіру суспільства, інвесторів і акціонерів до компанії, також це стимулює підвищення конкурентоспроможності товарів та послуг, зокрема і освітніх, підприємства. Часто недержавна корпорація бере на себе фінансування областей підприємництва, особливо не популярних у державі, при цьому демонструючи успішне управління соціальними процесами [8].

Варто звернути увагу, що з розвитком процесів глобалізації, стрімким поширенням нових інформаційних технологій рівень незалежності окремої особистості від контролю різних інституцій різко зростає. В наш час свобода особистості досягла максимальної високої точки в порівнянні з будь-яким попереднім історичним періодом своїм значенням для соціального розвитку. В першу чергу, за рахунок розвитку технологій та необмежених економічних можливостей держава втрачає монополію в багатьох сферах соціальної й економічної діяльності.

Більш того, можна стверджувати, що ефект глобалізації виникає саме тоді, коли людство починає залежати від вчинків окремої особистості в суспільстві. Людська свобода з розвитком системи соціального оточення все більше визначається глобальними проблемами.

Свобода та відповідальність людини відображається особливостями комунікаційних та соціокультурних характеристик епох, в яких проявляються відповідні історичні співвіднесення свободи та відповідальності. За доби глобалізації стрімко зростає рівень розробки проблеми відповідальності людини, що визначається глибокими трансформаційними змінами у сфері комунікації, соціальних інститутів та культури.

З іншого боку, сучасна соціальна структура все частіше демонструє незалежність як від свободи індивіда, так і від умов соціалізації та соціальних обмежень, які задають рамки реалізації свободи особистості. Відповідальність як відтворення соціальних структур при більш ретельному аналізі передбачає не автоматичне виконання певних соціальних ролей, а осмислену дію у щоразу відмінних соціальних ситуаціях, адаптивну поведінку, а підчас і прийняття, на перший погляд, парадоксальних, щодо «штатного» функціонування соціальних структур, дій. Тобто для успішної відповідальності також необхідним є певний ступінь свободи дій.

Основними напрямками реалізації людиною свободи в сучасному світі є, крім звичного інституційного, також численні різновекторні та мультикультурні шляхи. Кожен з цих шляхів має свої і негативні, і позитивні форми реалізації свободи, активної та творчої діяльності. Відповідальність у відповідності до шляхів реалізації свободи може набувати різних форм – відповідальність за утримання від соціальної дії або за активну соціальну протидію та за творчу соціальну діяльність.

Список використаних джерел:

1. Hryhorieva Y.H. Freedom and responsibility as the factors for the construction of meaning of life / Y.H. Hryhorieva // Problems of Modern Psychology: Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 25. – Kamianets-Podilsky: Aksioma, 2014. – P. 98-112.

7. Кретьова А. В. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в Україні за участі держави: механізм взаємодії / А. В. Кретьова, Н. Березовська // Удосконалення механізмів державного управління соціально- економічним розвитком підприємств і галузей економіки : зб. наук. праць / ДонДУУ. – Донецьк: ТЕХНО-ПАК, 2011. – Т. XII. – 208 с. – (серія «Державне управління»; вип. 194).